

NIEUWS UIT LAMBARENE

Bureau van uitgifte: Twelloscheweg 19, Deventer.

Nummer 9.

GRATIS.

Nov. 1936.

Brieven uit Lambarene.

—o—

Het nieuws uit Lambarene, dat ik hier in Europa schrijf, begin ik met 't goede bericht, dat Dr. Goldschmid, nadat hij in September 1935 naar Europa gekomen was, in Juni 1936 weer tot zijn arbeid in Lambarene teruggekeerd is. Slechts een klein deel van de tijd die hij in Europa doorbracht, gebruikte hij om op verhaal te komen. Een reeks

Ten zuiden van de Kanarische eilanden hadden ze, wat daar zelden voorkomt, echt stormachtig weer.

Voor de collega's in Lambarene was de aankomst van Dr. Goldschmid een hele verruiming. Ze waren door de geweldige drukte, die in 't voorjaar en de voorzomer in 't ziekenhuis heerste, vrijwel aan 't einde hunner krachten en nu mochten ze er aan denken, wat uit te gaan rusten en wat vakantie te nemen.

Kano's met patiënten landen op den oever bij het ziekenhuis.

maanden bracht hij in klinieken en laboratoria door, voornamelijk om zich in de bacteriologie en de chirurgie te bewaken. Een dokter, die in de koloniën werkt, moet zoeken om zo mogelijk alle gebieden van de dokterspraktijk enigermate te beheersen, omdat hij daar geen specialisten heeft, die hij in moeilijke gevallen kan raadplegen. Tegelijk met Dr. Goldschmid reisde de verpleegster Mej. Trudi Grauer naar Lambarene.

De verpleegsters, Mej. Emmy Röthlisberger, Mej. Margrit Kienli en Mej. Elfriede Steuer werden sedert de herfst 1935 ter vervanging van de teruggekeerden uitgezonden. Mej. Emma Ott zal hen in November 1936 volgen.

Mej. Rosa Näf, die in 't laatste voorjaar terugkeerde van Lambarene, zal na korte tijd er weer heen gaan om de arbeid in keuken en tuin, die ze zo goed behartigde, weer op te nemen.

Onder de teruggekeerden had Mej. Liechti de arbeid na enige maanden tengevolge van een ongesteldheid, moeten opgeven. Ze herstelde echter spoedig weer in Europa.

Binnenkort verwachten we Mej. Gretel Sturm, Mej. Alice Weber en Mej. Berthe Künzli in Europa terug. Mej. Gretel Sturm leidde het werk in de aanplantingen. Mej. Alice Weber verpleegde de Europese zieken en zorgde voor de verbanden in de zaal der geopereerden.

Mej. Berthe Künzli had, zoals reeds bij haar eerste verblijf, in de operatiezaal haar werk. Daar we niet bijtijds iemand konden vinden, die haar verving, bleef ze bijna 3 jaar in Lambarene, wat bij de inspannende arbeid, waarvoor zij verantwoordelijk was, een prestatie betekende, waarvoor wij haar groten dank verschuldigd zijn.

Voortdurend was er in deze maanden veel werk in 't ziekenhuis. „Bij mijn aankomst”, schreef Dr. Goldschmid mij in zijn eerste brief uit Lambarene, „trof ik 't daar alles in vollen gang aan. Met ons drieën arbeidend, konden we wat te doen was, nauwelijks uitvoeren....

't Tweede gebouw voor de blanke zieken, dat U de laatste zomer hebt opgetrokken, was voor ons van groot nut, daar er bijtijden zoveel patiënten waren, die we anders niet hadden kunnen bergen.

Bovendien verwachten we in de naaste toekomst meerdere vrouwen, die voor haar bevalling naar hier komen....

Het ziekenhuis is geheel bezet. De laatste dagen kwamen veel inboorlingen voor consultatie. Ook in de operatiezaal hadden we veel te doen. In 't huis van de zwarte kraamvrouwen hebben we zeven jong-geborenen”.

Ook 't gebouw voor de tuberculozen doet ons grote diensten. De vermoeiende arbeid in 't huis der zwarte kraamvrouwen wordt door Mej. Dr. Wildikann en door Mej. Emmy Röthlisberger, als verpleegster, waargenomen. In elk van haar brieven is te lezen, hoe grote bevrediging zij er in vinden en hoe nodig 't is deze vrouwen te kunnen opnemen. „Dagelijks gaan nu gelukkige moeders met haar kind naar 't dorp terug”, heet 't in een brief van Mej. Röthlisberger. Mej. Dr. Wildikann bericht mij van meerdere gevallen, waarbij zwarte kraamvrouwen, die in 't ziekenhuis gebracht werden, vroeger met de geneesmiddelen van de inboorlingen behandeld en daardoor in levensgevaar waren gekomen. Een van deze had men bijtende stof in de ogen gedaan, zodat de oogkassen er als uitgebrand uitzagen. Wat moest ze veel pijn doorstaan hebben, voor ze eindelijk bij ons aankwam.

Vóór de terugkeer van Dr. Goldschmid had Dr. Barnach gedurende lange tijd 't werk in de operatiezaal alleen te doen. „In de maand Mei”, schrijft hij in deze brief, „heb ik veel geopereerd, in 't geheel 63 operaties. 't Opereren geeft me veel vreugde. Op goed geslaagde operaties ben ik trots. Ik was genoodzaakt bij een breuk, die sedert 5 dagen beklemd was, darmsectie toe te passen. De patiënt is er doorgekomen, hoewel hij in desolate toestand hier aankwam en de lange operatie doorstaan moest. Hoe ik me daarover verheugd heb, kunt U zich voorstellen”.

De leiding van alle niet-medische arbeid is in handen van Mej. Emma Hausknecht, die sedert Juli 1935 weer in Lambarene is. Ze heeft 't oppertoezicht in de keuken en in 't huishouden, in 't kippenhok en de geitenstal, in de

tuin en de aanplantingen. Ook 't onderhoud der gebouwen en der boten hoort tot haar taak.

Een hele reeks kamers moet opnieuw gepleisterd worden. Ook vereist 't veel werk om alle hard-houten palen, waarop de gebouwen rusten, door beton-pijlers te vervangen.

Een grote zorg voor haar was de kippensterfte, die bij ons uitbrak. Veel heeft ze ook te doen met 't probleem geiten te houden en tegelijk vruchtbo-

waarvan ze 't loof niet lusten, dan voelen ze zich gedrongen, de bast er af te trekken. Zo moet men ieder boompje met ijzer- en staaldraad voor hen beschutten. Dit zou goed gaan, als nu niet de negervrouwen uit 't ziekenhuis in actie kwamen. In plaats van in 't bos te gaan om hout voor 't vuur onder hun kookpot te halen, vinden ze 't gemakkelijker om de palen om de vruchtboompjes, waaraan 't ijzerdraad is bevestigd, in de nacht uit te rukken en

Op weg naar het ziekenhuis. In het papyrus-moeras.

men te kweken, wat toch beide voor ons van zoveel nut is, omdat we de geiten als melkverschafsters voor de ouderloze zwarte zuigelingen, die bij ons worden opgevoed, nodig hebben en de vruchtbomen tot betere voeding voor de zieken.

De geiten in de tropische hitte in de stal opgesloten houden, gaat niet. Men moet ze de hele dag vrij in de aanplantingen laten lopen, waar ze dan aan de jonge vruchtbomen eten, hoewel ze zich aan 't heerlijke gras en de fijne palmpjes, die bij duizenden en duizenden voorhanden zijn, te goed kunnen doen. Vinden ze vruchtboompjes,

als brandhout te gebruiken. Zo vinden de geiten bijna iedere morgen onbeschutte boompjes om hun vernielingswoede aan bot te vieren.

Helaas geven onze geiten zeer weinig melk. Het zal nog lang duren voor het ras verbeterd is. Wat 't ziekenhuis aan melk nodig heeft, moeten we hoofdzakelijk uit Europa laten komen.

Ook de termieten geven Mej. Emma veel werk. Ofschoon de balken van onze gebouwen voortdurend nagezien worden of er zich geen mieren in genesteld hebben, moeten we altijd weer constateren, dat ze er al langen tijd ongemerkt in waren en schade aanrichtten.

Van de grote kapokbomen in de nabijheid van 't ziekenhuis, die ons als natuurlijke bliksemafleiders veel waard zijn, moest Mej. Emma er helaas enige laten omhakken, omdat ze niet meer geheel gezond waren en zo tot een gevaar zouden worden.

De zwarte helpers doen hun arbeid tot tevredenheid van de doktoren en de verpleegsters. In de loop van 't jaar gingen er twee weg en werden door nieuwe vervangen.

In de barak, waarin de gewonden gebracht worden. Een man met gebroken dijbeen.

Mijn oude helper Bolingi, die anderhalf jaar geleden, toen hij zich voor de dienst niet langer sterk genoeg voelde, naar zijn ver in 't binnenland gelegen dorp was gegaan om daar verder rustig te leven, is daar niet gelukkig. Daar hij niet meer de middelen bezit, zich bij zijn familie en de dorpsbewoners geliefd te maken, wordt hij, die bij zijn terugkeer wegens de meegebrachte geschenken zo gevierd was, nu als een lastige gast behandeld. In een brief schildert hij den anderen helpers zijn treurige toestand en waarschuwt hen naar hun dorp terug te ke-

ren. Ik heb den trouwen medehelper bericht gezonden, dat hij ten allen tijde bij ons in 't ziekenhuis kan terugkomen en dat hij bij ons onderdak en voedsel zal vinden, ook als hij niet meer in staat is arbeid te verrichten. Maar zou hij de mogelijkheid en 't geld hebben, die verre reis te ondernemen? Mijn hoop is, dat een blanke, die hem uit 't ziekenhuis kent, hem eens terugbrengen zal.

Volgens de laatste brieven zijn alle doktoren en verpleegsters gezond en doen met opgewektheid hun werk.

Binnen enige tijd hoop ik met 't werk, dat ik in Europa te verrichten heb, klaar te zijn en weer naar Lambarene terug te keren. Waarschijnlijk reizen twee verpleegsters met mij.

Uit 't diepst van mijn hart danken mijn helpers en ik de vrienden in Europa, die 't door hun gaven mogelijk maken om 't zo noodzakelijke liefdewerk in deze zware tijd in stand te houden.

Ik kan 't niet uitspreken, hoe dankbaar wij zijn, wij, die uit ervaring weten, wat er ginds geleden wordt.

Günsbach, September.

Albert Schweitzer.

Een dag in Lambarene.

—o—

Dr. Stalder, een arts uit Bazel, die twee jaar in Lambarene's ziekenhuis gewerkt heeft, schrijft het volgende over de wijze, waarop een dokter den dag in Lambarene doorbrengt:

Precies 6 uur worden we door de opgaande zon gewekt en dadelijk is het zoo warm, dat men graag het bed en het muskietennet verlaat. Dit muskietennet is wel beslist noodig als be-

scherming tegen de muggen, die de malaria overbrengen. Terwijl we onze onderkleeren aantrekken, heeft een der zwarte helpers buiten water gekookt, waarmee we ons kunnen wasschen. Ook voor 't ontbijt hebben we gekookt water noodig.

Voor men aan den arbeid gaat moet men niet vergeten den tropenhelm op te zetten, anders loopt men gevaar een zonnesteek te krijgen, die zelfs doodelijk kan zijn. Al is men nog zoo dun gekleed met sandalen aan de voeten, toch transpireert men den heelen dag en de huid is voortdurend vochtig. En daarbij komt natuurlijk de dorst; maar wee, wie het wagen zou, koud water te drinken! Want in het water zijn altijd ziekte-kiemen, die ernstige ziekten kunnen veroorzaken, vooral dysenterie, die gevaarlijk is. Daarom moet alle drinkwater eerst worden gekookt. Ook van rauwe vruchten en salade moeten we afzien. Zoo wordt de spijskaart hier heel wat eentoniger dan bij ons in Europa. Ook kunnen we geen koeien houden, daar we geen voedsel voor ze hebben en ze door ziekten zouden sterven; daarom is er ook geen melk noch boter noch kaas. Hoe heerlijk als men dan weer thuis in Zwitserland is en in een frisschen appel kan bijten en heerlijk bronwater kan drinken!

Maar nu begint het werk. 's Nachts zijn vele zieken gekomen of in kano's gebracht; dikwijls zijn er bij de honderd, die ons wachten. Onze zeven zwarte helpers hebben reeds de ernstigste gevallen uitgezocht en we kunnen beginnen, en als we eindelijk daarmee klaar zijn, moeten we eerst nog de zieken in het hospitaal bezoeken, en geregeld zijn daar ongeveer 300 om te

verplegen. Maar de meest ingespannen dagen zijn die, waarin geopereerd wordt. Hoe dikwijls hebben we van 's morgens 7 uur tot in den namiddag zonder eenig oponthoud geopereerd; het allerergste waren echter de nood-operaties bij nacht, want men kan slechts met petroleum- of spirituslampen werken, want electrisch licht is er niet.

Zoo zijn de dagen in Lambarene steeds overvol van arbeid en slechts zelden komt men er toe, eenige rust te nemen, naar het oerwoud te gaan of wat rond te varen op de Ogowe, die daar veel breeder is dan de Rhijn bij Bazel. Toch gaat men deze arbeid lief krijgen, omdat men helpen kan den bitteren nood der zwarten te lenigen. Mochten toch velen zich gedrongen gevoelen het groote werk van Albert Schweitzer te steunen!

Het Oordeel van een Dokter over het ziekenhuis en het werk in Lambarene.

—o—

Dr. Victor Nessman, de eerste dokter, die uit roeping naar Lambarene ging om Schweitzer te helpen, schrijft in het werkje: Albert Schweitzer naar zijn waarde geschat, het volgende:

Aan Albert Schweitzer dank ik dat hij me in de dokterspraktijk heeft ingeleid. Kersversch van de academie, met een goede dosis theoretische, maar nog weinig praktische kennis, kwam ik in 1924 te Lambarene aan. Hier in het hospitaal van het „maagdelijk oerwoud” moest ik mijn eerste medicinale kennis opdoen. Het was wel een geweldige verandering. Zooveel te meer, omdat ik

me moest voegen naar de omstandigheden van werk en milieu, die geheel nieuw voor mij waren.

Na gedurende 5 jaren te hebben gewerkt in de lichte en ruime zalen van de moderne klinieken, werd ik overgebracht in de primitieve omgeving van de barakken van een Afrikaansch hos-

de bezorgdheid om een maximum van resultaten te bereiken met een minimum van stoffelijke uitgaven. Hij is angstvallig bezorgd iets te verkwisten van de penningen, hem door zijn vrienden geschonken....

Tegenwoordig gelijkt de werkwijze van

Overzicht over het nieuwe ziekenhuis te Lambarene.

pitaal. Wat kon men daar nu uitrichten dacht ik, jonge onervarene die ik was, verwend door de luxe van onze Straatsburgsche inrichtingen.

Er waren nog maar enkele weken voorbij, toen ik reeds inzag hoeveel goed men kon doen, zelfs in deze bekrompen omgeving en met primitieve hulpmiddelen!

En dit was de eerste les, die ik daar ginds ontving, dat de inrichtingen alleen waarde hebben door de personen, die ze besturen....

Wat me altijd bij Albert Schweitzer getroffen heeft, dat is zijn voortduren-

het hospitaal meer op die van een Europeesche kliniek. Het kan zijn, dat het romantische van den eersten tijd wat verloren is gegaan. Het nieuwe hospitaal is in 1926 herbouwd met planken, plaatijzer en cement. Na taaien arbeid is het voorzien van al, wat noodig is om het goed te doen functioneeren. Geen luxe, maar alles wat men noodig heeft om goed, uitstekend werk te doen. Een huis is gereserveerd voor de Europeesche zieken; er bestaat een barak voor de inlandsche geopereerden, met keurige houten bedden en eigen muskietennetten.

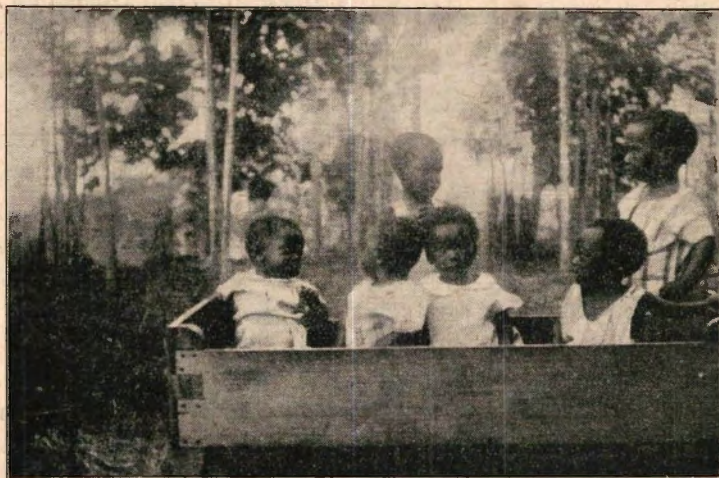
Terzijde van de andere barakken is de particuliere barak voor de vreemdelingen en een andere voor besmettelijke zieken, in het bijzonder voor de dysenterie-patiënten.

De ventilatie in de gebouwen is uitstekend; een put is gegraven, verscheidene regenbakken in cement zijn gemaakt om het regenwater op te vangen. De operatiezaal is ruim en licht, de apotheek en het laboratorium zijn er naast, men werkt er gemakkelijk met

Met Geiten naar Lambarene.

—o—

De bekende verpleegster Mathilde Kottman, een van Schweitzers meest vertrouwde helpsters, vertelt in een brief dat Schweitzer haar eens had verzocht een paar geiten mee te nemen op haar reis naar Lambarene, want geiten waren daar noodig om melk te verschaffen voor de in het ziekenhuis opgenomen zwarte kindertjes. Ze vertelt van

Zwarte kinderen opgenomen in het ziekenhuis.

verscheidene mensen. Een zaal met mooie en breede planken dient om er den voorraad medicijnen en verbandmiddelen op te bergen....

Voor jonge doktoren is het werk in het hospitaal te Lambarene een uitstekende gelegenheid om hun praktische en theoretische kennis te vermeerderen omdat dit hen in staat stelt deel te hebben aan een werk van menschenliefde, naast één van de merkwaardigste menschen van dezen tijd en in een omgeving van onvergetelijke Oostersche pracht.

de moeilijkheden om met geiten te reizen. Eerst de zorg om ze in Bordeaux goed en wel aan boord te krijgen, toe te zien, dat ze goed verzorgd worden, dan in Port Gentil, waar men de groote vrachtboot verlaten moet en een paar dagen moet wachten op de rivierboot die naar Lambarene gaat. Daar toezien dat de geiten goed behandeld en gehuisvest worden. En dan nog 't ergst van al, de reis van een paar dagen op dat rivierbootje, dat vol is van zwarte passagiers, die met vreugde de geiten zien komen in het vooruitzicht op een

lekker boutje. Men moet dan met al die zwarten goede maatjes zien te worden om te zorgen dat ze de geiten niet opeten. 't Is niet alles om met geiten naar Lambarene te reizen, maar het is heerlijk, als men ze veilig daar aangekomen ziet, waar ze trouw medehelpen aan het groote liefdewerk.

Zoo is dus Dr. Schweitzer ook al geitenfokker geworden. „Met vreugde zie ik mijn aangroeiende geitenkudde aan”, zei hij eens in een voordracht, „want elke geit beteekent het leven van een negerkind”.

Dat is „eerbied voor het leven” in de praktijk.

Pakjesdrager.

—o—

Op het station in Tarascon moesten we in een afgelegen loods wachten tot onze trein aankwam. (Het was, toen Schweitzer in het laatste jaar van den oorlog met zijn vrouw onder de eerste groep van uitgewisselde krijgsgevangenen uit Frankrijk terugkeerde, waar hij 9 maanden van Oct. '17—Juli '18 in gevangenkampen had doorgebracht).

Zwaar beladen met bagage kwamen mijn vrouw en ik met moeite in het kiezel tusschen de rails vooruit. Toen bood zich een arme stumper, dien ik in het gevangenkamp verpleegd had, aan om te helpen dragen. Hij had geen bagage, daar hij niets bezat. Ontroerd nam ik zijn hulp aan. Terwijl wij in de brandende zon naast elkander voortliepen, deed ik mij zelf de belofte, voortaan, als een aandenken aan dezen helper, aan alle stations naar zwaarbelaste menschen uit te zien om hun hulp te bieden, wat ik ook gedaan heb. Maar een enkele maal is het me over-

komen, dat men mijn aanbod niet recht vertrouwd en mij ervan verdacht, dat ik er met de opgenomen bagage van door wilde gaan.

A. Schweitzer.

Uit mijn Leven en Denken.

Een herinnering aan Schweitzer van een zijner leerlingen aan Straatburgs academie.

—o—

De studenten werden door hem met groote goedheid behandeld. Hij liet ons in de Thomasstichting, waarvan hij inwonend director was, zooveel vrijheid als hem maar mogelijk was, maar hij verlangde van ons ernstigen arbeid. Zag hij, dat een student zich op een hellend vlak begaf, dan wijdde hij zich aan hem. Menigeen heeft hij zoo geholpen.

Zijn bijzondere opmerkzaamheid schonk hij aan de studenten die angst voor het examen hadden. Met deze ging hij in de kamer zitten, en hij werkte met hen tot diep in den nacht. Hij legde het er altijd op aan om den candidaat te toonen, dat het met zijn kennis heelemaal niet zoo slecht gesteld was. Hoevele avonden heeft hij zoo opgeofferd!

Dat hij de jongelui zoo op het examen voorbereidde, was aan de faculteit bekend en werd hem door menigen professor kwalijk genomen. Maar Schweitzer trok er zich niets van aan. Het was hem er om te doen schuchtere jongelui zelfvertrouwen te geven en hun de rechte manier van werken bij te brengen. Een woord van hem over examen doen deed in dien tijd de ronde: „Voor een examen zijn er twee noodig”, zei hij, „één, die iets weet en één die te examineeren weet”. Dikwijls zakt de candi-

daat omdat de examinerator zijn werk niet verstaat.

Uit: Albert Schweitzer naar zijn waarde geschat.

Prof. Stegenga over Schweitzer.

—o—

Op den 12en Oct. j.l. hield Dr. P. Stegenga zijn inaugureele rede bij de aanvaarding van zijn professoraat in de Christelijke Ethiek bij het Ev. Luth. Seminarium aan de Universiteit te Amsterdam. Hij sprak over: Het Verband tusschen Religie en Zedelijkheid.

Na een kort en vluchtig overzicht te hebben gegeven over een reeks personen en stelsels, die of geen of weinig licht brachten in het vraagstuk, dat hem bezighield, kwam hij tot de persoonlijkheid en de opvattingen van Schweitzer, waaraan hij een vrij aanzienlijk deel zijner rede wijdde. Hij vond bij Schweitzer licht, dat de andere hem niet althans zeker niet in die mate schonken. Over de persoonlijkheid van Schweitzer zegt hij o.a.:

„Hij is een man van ongewoon model. Begaafd is hij met 'n vlijmscherp intellect, een levendige, nimmer pauzeerende phantasie, een diepgrijpend oordeel, een fijn reageerend aesthetisch en religieus gemoed, een sterke, natuurlijke zedelijkheid en een ongewone muzikaliteit. Hij is uiterst humaan, leeft oneindig intens mede met het lijdende schepsel, mensch, dier of plant, in deze barbaarsche wereld, maar hij is geen humanist; trekt zich evenmin hopeloos terug om zich van de booze wereld af te zonderen, maar als practisch man van de daad zet hij zijn energie en al wat hij heeft op het spel om den nood der wereld, plaatselijk ten minste, een

weinig te lenigen. Aan carrière maken is hij reeds lang ontkomen, zijn levenswerk is hem carrière genoeg.....

Hij heeft iets van superioriteit, die hem overal waar hij komt, onmiddellijk meester doet zijn; en hij heeft tegelijk iets van de eenvoudigheid van het kind. De muziek is hem Bach, diepste mischien en zeker vroomste aller musici, die hij weet te vertolken als geen ander; en in de pauzes van zijn druk dagwerk als arts „zwischen Wasser und Urwald“, bezint hij zich op zijn cultuurphilosophie, of op een theologische vraag als die van het avondmaalsprobleem, of op een nieuwe behandelingswijze van een tropische ziekte. Men kan intusschen niet van hem zeggen, dat zijn boeken naar de lamp ruiken. Zijn gedachten zijn helder en de majesteteitlijke stilte van het oerwoud is hem blijkbaar een goede studeerkamer.”

Dan vertelt Dr. Stegenga, hoe Schweitzer, al lang peinzende over de vraag wat eigenlijk het wezen is van het zedelijke, op een keer varende over de Ogowe, plotseling als bij intuïtie voor zich zelf de oplossing vindt: het is eerbied voor het leven, dat het wezenlijke is van de zedelijkheid en van de Ethiek „Ik ben leven, dat leven wil te midden van leven, dat leven wil. Goed is: leven behouden en tot ontplooiing brengen; slecht is: leven vernietigen en onderdrukken.”

Bij alle vragen die men hier kan stellen en alle bedenkingen, die men hier tegen meent te kunnen opwerpen, meent ook Dr. Stegenga, dat hier de weg is geweest die tot oplossing van het vraagstuk voert, wat de grondslag en het wezen is der zedelijkheid en waar het verband tusschen zedelijkheid en religie is te vinden.

Eerbied voor het Leven.

—o—

Men heeft Schweitzer wel van pantheïsme verdacht, omdat hij eerbied voor het Leven, het leven in al zijn wisselende vormen, ziet als wezen en grondslag van alle zedelijkheid, omdat dit beginsel ook de stuwkracht is van zijn leven en arbeid. Maar, zoo wordt wel gevraagd, is dan alle leven heilig en moet men zoo oordeelende, niet komen tot pantheïsme?

Krachtig betoogt Dr. Stegenga in zijn reeds aangehaalde rede, dat men met Schweitzers beginsel juist belandt bij het pure en echte Christendom. Hier is een beginsel, dat Schweitzer zoo maar niet opraapt bij den weg... maar een, dat hij heeft opgegraven, ontdekt als iets wezenlijks, dat dit leven draagt, voedt, — en oordeelt. Hier is een overtuiging door het offer zijns levens gewijd. Er is genade noodig om mij zoo tegenover het leven om mij heen te stellen.

Liever zou Stegenga nog het inniger en reiner woord liefde, eerbiedige liefde tot al het leven willen stellen en dan zou hij zoo komen tot een beginsel, dat naar zijn oordeel niet alleen de grondslag is der zedelijkheid, maar eerder nog, ook der religie. Dan zou hier het verband zijn tusschen beide, tusschen godsdienst en zedelijkheid, zoo iets als een heilige bron, waaruit beide ontspringen.

Het Leven — en dan dit niet gedacht, tastbaar of plaatselijk belichaamd in blad of bloem, dier of mensch, maar het Leven gevoeld als geweldige alomtegenwoordige kracht, die alles doordringt en doortrikt, het Leven welks wezen geen mensch kan doorgronden, zich ontvou-

wend in eindelooze vormenrijkdom en kleurenpracht, het Leven, dat we voelen als een groot, machtig, vastgesloten geheim om ons heen, maar dat ook door ons henenstroomt; we voelen er ons aan verwant, we hebben het lief. En onwillekeurig stelt de menschenziel zich in stille hulde op voor dit geheim. Deze hulde ligt dieper dan geloof of ongeloof, ze gaat aan den wil tot geloof vooraf...

Zoo is dan religie liefhebbende vereering voor het Leven als bovenzinnelijke werkelijkheid, terwijl zedelijkheid is de liefhebbende eerbied voor het leven in zijn uitwendige zichtbare verschijning.

Zoo is langs dezen weg de eenheid van religie en zedelijkheid gevonden.

Het zal Schweitzer, die in de stille studeerkamer van het oerwoud tot dit „levensbeginsel” gekomen is, genoeg doen, dat de „jongste” theologische hoogleeraar in Holland, ook bij groot verschil in dogmatische overtuiging tot een zelfde beginsel en inzicht gekomen is.

Lust tot groote daden.

—o—

In zijn boek: *Uit mijn Leven en Denken* vertelt Schweitzer, dat vaak tot hem als „man van de daad” menschen komen die ook iets groots willen doen, hun leven in daad willen omzetten. Nu vragen ze hem om zijn meening en raad. Daarop laat hij volgen:

„Slechts zelden heb ik de verantwoordelijkheid op mij durven nemen, hen daartoe aan te moedigen. Want vaak moest ik constateeren, dat de behoefte om „iets bijzonders te doen” voortkwam uit een onevenwichtigen geest. De be-

doelde personen wilden zich hierom aan een grooter werk wijden, omdat het werk, waarvoor ze stonden, hun niet voldeed. Ook bleek het dikwijls, dat zij tot hun besluit waren gekomen door geheel ondergeschikte overwegingen. Slechts hij, die van ieder werk, ook van het kleinste iets maken kan en die er zich met zijn volle plichtsbefef aan geeft, heeft het innerlijk recht, zich een buitengewonen arbeid tot doel te stellen in plaats van het gewone werk, waarop hij aangewezen is. Slechts hij, die zijn voornemen niet als iets buitengewoons, maar als iets vanzelf sprekends beschouwt, die niet denkt aan heldhaftigheid, maar die het grootere werk ziet als een plicht, dien hij in bezonken geestdrift op zich neemt, slechts zoo iemand bezit de geschiktheid om een geestelijk avonturier te zijn, zooals de wereld ze noodig heeft.

Er zijn geen helden van de daad, er zijn alleen helden van zelfverloochening en van lijden. En zulken zijn er vele. Doch slechts enkelen van hen zijn bekend en dan nog niet aan de massa, maar slechts aan weinigen.

„Helden en Heldenvereering” is geen diep boek van Carlyle.

Zij, die om welke reden dan ook den drang in zich voelen, een persoonlijk werk tot hun levensroeping te maken, moeten meestal om de omstandigheden daarvan afzien”.

De Wateren der Diepte.

—o—

Hoeveel daden van groote waarde blijven ieder oogenblik door een verzuim ongedaan. Maar wat tot wil en daad wordt, vertegenwoordigt een rijk-

dom, dien men niet onderschatten moet. Onze menschheid is niet zoo materialistisch, als steeds op dwaze wijze wordt beweerd. Zooals ik de menschen heb leeren kennen, staat het voor mij vast, dat onder hen veel meer idealisme leeft dan wel te voorschijn komt. Evenals de hoeveelheid water der zichtbare stroommen slechts gering is in verhouding tot al het water, dat onderaardsch vliet, zoo is ook het idealisme, dat aan den dag komt, gering in vergelijking van al die idealen, die de menschen bewust of nauwelijks bewust in zich dragen. Het daarbinnen gebondene bevrijden, de wateren der diepte naar de oppervlakte brengen — de menschheid wacht op hen, die dit vermogen”.

Uit mijn Leven en Denken.

Zedelijke of „verklarende” Godsdienst.

—o—

Elke godsdienst, die het denken eert, moet kiezen of hij een ethische godsdienst wil zijn of een godsdienst die de wereld verklaart. Wij Christenen kiezen het eerste als het waardevolste. De logische, afgeronde vroomheid geven wij prijs. Op de vraag: „Hoe kan ik tegelijk in de wereld en tegelijk in God zijn?” antwoordt het Evangelie van Jezus: „Doordat gij in de wereld leeft en werkt als een, die anders is dan de wereld...”

Alle godsdienstige problemen gaan ten slotte op dit ééne terug: in mij zelf ervaar ik God anders, dan ik Hem in de wereld leer kennen.

In de wereld treedt Hij ons tegemoet als raadselachtige wonderbare Schepingskracht: in mij openbaart Hij zich

als zedelijke Wil. In de wereld is Hij onpersoonlijke kacht, in mij openbaart Hij zich als Persoonlijkheid. De God, dien wij door de filosofie leeren kennen en de God dien ik als zedelijken Wil in mij zelven ervaar, laten zich niet met elkander vereenigen. Zij zijn beide één, maar hoe zij het zijn, weet ik niet..

Laat mij een gelijkénis gebruiken. Er is een oceaan — koud water zonder beweging. Maar in dezen oceaan is er de golfstroom: warm water dat van den Evenaar naar de Pool vloeit. Vraag aan alle natuurkundigen hoe het physiek denkbaar is, dat een stroom van warm water vloeien zou tusschen de wateren van den oceaan, die om zoo te zeggen de oevers vormen; het bewegelijke tusschen het onbewegelijke, het heete tusschen het koude water: geen natuurkundige kan het verklaren.

Zoo is de God der Liefde in den God der Wereldkrachten, één met Hem en toch zoo verschillend. Door dezen stroom laten we ons grijpen en meevoeren...

Als gij het Evangelie zult prediken, hoedt u er dan voor het te prediken als een godsdienst die alles verklaart. Duizende en duizende menschen zijn aan het Christendom gaan wanhopen, omdat zij de gruwelen van den oorlog hadden gezien en beleefd. Door dit onverklaarbare is de godsdienst, waarin zij meenden voor alles een verklaring te vinden, ineengestort.

Tien jaar lang heb ik, vóór mijn vertrek naar Afrika, de aannemingscatechisatie gehouden voor de jongens van de St. Nicolaï-kerk te Straatsburg. Na den oorlog kwamen sommigen van hen tot mij en dankten me, dat ik ze zoo duidelijk had geleerd, dat godsdienst niet iets is, dat alles verklaart. Daardoor

zijn ze er voor bewaard geworden, om in de loopgraven als zoovelen, die niet op het onverklaarbare waren voorbereid het christendom van zich af te werpen.

Schweitzer.

Het Christendom en de
Wereldgodsdiensten.

Godsdienstoefening in het ziekenhuis te Lambarene.

—o—

In de laatst verschenen biografie over Albert Schweitzer van de hand van H. A. C. Snethlage getiteld: *Albert Schweitzer, de man, die tot allen spreekt*, leest men op bl. 72—73:

„Er bestaat een weinig bekend geschrift van Schweitzer: „Godsdienstoefening in het Ziekenhuis te Lambarene”, waarin hij vertelt, hoe hij „preekt”. Dit boekje is in zijn soort een juweel. Allen, die opvoeden, onderwijzen, preeken moeten, zullen er een schat van wijsheid in vinden. Wij zitten met de vraag: „hoe moet je nu in 's hemelsnaam dien negers het begrip van het Christendom bijbrengen?” Jan Ligthart zou genoten hebben van dit boekje. Er is hier de genialiteit van het eenvoudige... Het verhaal straalt en tintelt van humor, zóó, dat wij ontdekken: hier is een man, die zoo liefheeft, dat hij met een glimlach de onbeschaafde manieren tijdens de godsdienstoefening verdraagt, dat hij de zonden der negers begrijpt, dat hij de wet die deze negers hard noodig hebben, hult in den wonderbaren glans van het Evangelie. Geheel dit boekje is doortrokken van den lach van Schweitzer”.

Als gevolg van deze warme aanbeveling van dit geschriftje, dat eenige jaren geleden door mij ten bate van Lambarene was uitgegeven en uitverkocht was, kwamen zoovele bestellingen

Schweitzer en zijn werk worden gehouden.

Een mooie foto van Schweitzer als prediker voor de zieken is in het werkje afgedrukt. Het is te bekomen aan het

Schweitzer predikend voor de zieken van het hospitaal.

bij mij in, dat ik besloot het in een tweeden druk uit te geven, wederom ten bate van Albert Schweitzers arbeid. Het is zoo uitnemend geschikt om er mee te colporteeren bij de vele lezingen en voordrachten, die in dezen tijd over

adres van Ds. A. J. Werner, Twellosche weg 19, Deventer en kost 25 cent.

Ook zijn nog eenige exemplaren beschikbaar van Albert Schweitzer naar zijn waarde geschat, een reeks schetsen over Schweitzer en zijn

arbeid, van vrienden en medewerkers, uit 't Duitsch en Fransch vertaald door Mevr. A. D. W.—Br., te bekomen bij den uitgever de Firma Æ. E. Kluwer te Deventer, voor den prijs van f0.75 per Ex.

Ook dit werkje werd uitgegeven ten bate van Schweitzers arbeid.

Het Albert Schweitzerfonds.

—o—

Het Albert Schweitzerfonds, gevestigd te Deventer, gesticht in 1930, heeft tot doel den medischen arbeid van Dr. Schweitzer en diens medewerkers en opvolgers finantiëel te steunen door een kapitaal te vormen, waarvan voorloopig alleen de rente, althans zoo hij dit begeert, ter beschikking van Dr. Schweitzer zal staan. Op deze wijze hoopt men een vasteren grondslag te leggen voor het liefdewerk in Lambarene, opdat het voortbestaan van dezen noodzakelijk gebleken medischen zendingsarbeid onder de primitieven in Afrika, niet alleen meer afhankelijk zal zijn van toevallige baten en liefdegaven, en Lambarene's ziekenhuis ook in de toekomst over vaste inkomsten zal kunnen beschikken.

Het A. S. fonds heeft in de kringen der Hollandsche Schweitzer-vrienden veel sympathie gevonden. Verscheidene mooie giften kwamen in en velen steunen het fonds door een jaarlijksche contributie. Toch — met het oog op den steeds toenemenden arbeid in Lambarene en den toenemenden nood blijft versterking van het fonds door legaten of contributies uitermate gewenscht, en het Bestuur houdt zich voor opgave daarvan ten zeerste aanbevolen.

Wegens het vertrek van den Heer

Eigenhuis, is het bestuur met twee nieuwe leden aangevuld, zoodat het op 't oogenblik bestaat uit de Heeren:

- A. DE LA FONTAINE VERWEY,
Huize Tony, Laan Copes v. Cattenburg 50, Den Haag.
- C. J. TEN CATÉ, Notaris, Parkweg,
Deventer, Secretaris.
- G. OOSTERWIJK, Schelmsche Weg
48, Oosterbeek, Penningmeester,
Giro No. 143643.
- A. J. WERNER, Predikant, Deventer.

Wegens het vertrek van den Heer en Mevr. Eigenhuis naar Indië verzoekt Dr. Schweitzer de gelidelijke bijdragen en giften voor Lambarene voortaan te zenden aan het adres van **Ds. A. J. Werner, Predikant te Deventer, Twello-scheweg 19, Giro No. 76818.**

Mijn adres.

Het beste is de brieven en postzaken aan mijn adres in Europa te richten: *Günsbach* bij *Münster*, Elzas, vanwaar mij alles prompt en op de zekerste wijze wordt toegezonden. Komen de brieven direct naar Lambarene, dan moeten zij mij, als ik ondertussen voor herstel naar mijn woonplaats teruggekeerd ben, weer naar Europa nagezonden worden, waardoor niet alleen een grote vertraging ontstaat, maar het ook kan voorkomen dat het problematisch is, of ze in mijn handen komen. Tussen Europa en Lambarene heeft een brief dikwijls gelegenheid, zoek te raken.

Inlichtingen.

Inlichtingen over alles wat mijn werk en mijzelf betreft, verstrekt mevrouw *Emmy Martin, Speichergasse 2, Straatsburg*. Brieven aan mevr. Martin kunnen ook naar *Günsbach bij Münster (Elzas)* geadresseerd worden. Mevr. Martin is zo vriendelijk, de zaken van het Ziekenhuis in Europa te behartigen.

Zwachtels.

Zwachtels en gebruikt linnen voor Lambarene's ziekenhuis gelieve men voortaan alleen te zenden aan het adres van Mevr. H. OBERMAN—Oberman, Scheepstimmermanslaan 37a, Rotterdam.

Verzoek om toegevendheid.

Op menige vriendelijke gift en brief heb ik verzuimd te antwoorden. Wees s.v.p. wat toegevend. Door het vele werk, dat ik te verrichten heb, zal ik nog wel langer daarin achterstallig blijven. Maar ik ben voor alle brieven heel dankbaar. Hoe vaak schenkt een vriendelijke brief mij weder frisse moed voor de arbeid.

Karakter mijner onderneming.

Mijn onderneming is geheel onafhankelijk en zelfstandig. Ze ontvangt noch van enig zendinggenootschap, noch van enige regering ondersteuning. Ze is bedoeld als een liefdedaad van mensen in Europa, wien de nood der geneeskundige hulp verstoken zieken uit verre landen ter harte gaat, en ze hoopt op een offer van dankbaarheid der zieken, die in Europa door geneeskundige hulp gered werden.

ALBERT SCHWEITZER..

Bekende woorden van Schweitzer.

—o—

Alle gewone macht beperkt zichzelf, want ze verwekt tegenmacht, die vroeger of later haars gelijke of haar meerdere wordt. Maar goedheid werkt eenvoudig en bestendig. Zij verwekt geen spanningen, die haar schade veroorzaken. Bestaande spanningen heft ze op; wantrouwen en misverstand doet ze in damp opgaan. Zij versterkt zich zelve door goedheid op te wekken. Daarom is ze de meest doeltreffende en diepstwerkende macht.

Geen dwaling en geen ontrouw van menschen kan het Evangelie van Jezus de waarheid ontnemen, die het in zich draagt.

Wij zijn zoo diep gevallen, omdat wij ons voorstelden dat het gemakkelijk was om den geest van Jezus te bezitten. Nu zullen wij daar ernstiger om moeten strijden.

Wij moeten er allen op voorbereid zijn, dat het leven ons het geloof in wat goed en waar is, en de geestdrift ervoor ontnemen wil. Maar wij behoeven ze ons niet te laten ontrooven door het leven.

De groote kunst bestaat hierin: het met de teleurstellingen klaar te kunnen spelen.

Het groote geheim is als onversleten mensch door het leven te gaan.

Groeit zóó in uw idealen in, dat het leven ze u niet ontnemen kan.

Het hoogste inzicht is, dat alles wat ons omringt, geheimenis is.

Bij H. D. TJEENK WILLINK & ZON N.V. te Haarlem zijn verschenen
de volgende werken van

ALBERT SCHWEITZER

DE WERELDBESCHOUWING DER INDISCHE DENKERS
Ingenaaid f 2.25. Mystiek en Ethiek Gebonden f 2.90

UIT MIJN LEVEN EN DENKEN
Ingenaaid f 3.— Geïllustreerd Gebonden f 3.75

AAN DEN ZOOM VAN HET OERWOUD
Ing. f 1.90 Geïllustreerd. Vijfde druk Geb. f 2.50

OPNIEUW NAAR LAMBARENE
Ing. f 1.90 Geïllustreerd. Tweede druk Geb. f 2.50

BOUWEN IN HET OERWOUD
Ing. f 1.50 Geïllustreerd Geb. f 1.90

UIT MIJN JEUGD
Ing. f 1.— Derde druk Geb. f 1.50

HET CHRISTENDOM EN DE WERELDGODSDIENSTEN
Ing. f 1.50 Tweede druk Geb. f 1.90

VERVAL EN WEDEROPBOUW DER CULTUUR
Ing. f 1.90 - Geb. f 2.40

Ing. f 4.50 CULTUUR EN ETHIEK Geb. f 5.25

Verkrijgbaar in den Boekhandel.

Een catalogus van onze nieuwe uitgaven zenden wij U op aanvraag
gaarne toe.